

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Nummotheca Principum Austriae

ex gazis Aulae Caesareae potissimum instructa, & aliunde aucta, quae a prima aetate, qua in Austria cusa fuit moneta Sub Babenbergicae Stirpis Marchionibus, Ad Usque Habsburgicae Gentis Principes, Lineae Hispano-Austriacae, Huiusque Masculum Ultimum Carolum II. Regem Hispan.

Complectitur tabulas aeri incisas num. XLI

Herrgott, Marquart

Friburgi Brisgoviae, 1753

[Text]

[urn:nbn:de:bsz:31-241482](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-241482)

Tab. XIII. anni die XXIX. Septembris Turcæ prope Budam magna clade affecti fuere. Tum enimvero Dacia seu Transilvania RUDOLPHO primum stabiliter, ut tum videbatur, asserta fuit: hostibus, eidem inhiantibus, magnam ubique partem attritis. Deinde honoribus BASTÆ Ducis, easdem terras recuperanti, nummus datus fuit, qui rem hanc publicis monumentis tum præcipue celebratam fuisse ostendit. Hunc laudatus SCHMEIZELIUS citato loco ex KOELESERO sic describit: Adversa protomen eius armatam accisis capillis, cum grandiori mystace ostendit, adiecta epigraphe: GEORGIVS BASTA DOMINVS IN SVLT EQVES AUREI VEL LERIS. Aversa autem coronam lauream, illigatis tribus spicis, exhibet, subiecta inscriptione: VALLACHO PROFLIGATO SICULO DEVICTO DACIA RECUPERATA 1603.

Denique duplex in aversa, quam LUCKIUS pro more suo inverfam dedit, hostium genus animadvertere licet. Altera enim exhibitio *Transilvaniam* seu *Daciam mediterraneam*, sub forma viri, velato capite, in vinculis refert: ferme ut non nunquam in nummis antiquis TRAIANI cum titulo DACIA CAPTA, occurrit. Altera eodem modo Turcam, humi sedentem, cernuum & catena vinctum sistit; quod ipsa in adposito vexillo adpicta Turcarum insignia indicant. Postremo mulier facem extinguens, aut arma incendens: quod & in veteribus atque cum primis etiam in laudati Imperatoris nummis videre est; nec non vexillum Tran-

TOM. II. P. II.

silvaniæ fractum, cum ea provincia iam debellatum esse, innuit, pacemque proxime adfuturam; quod certe anno 1599. nondum dici aut sperari poterat; quando nempe SIGISMUNDUS Imperatori necdum fuerat reconciliatus, atque MOSES Siculus ab eodem in provincia relictus, adhucdum pertimescendus, aut observandus saltem erat. *M. Imp. ar. & LUCK. p. 379.*

XXII.

RVDOLPHVS II. ROM: ANORVM IMP: ERATOR AVGVSTVS. Effigies Cæsaris fere ut num. XII. Hic tamen aliquantum torvo aspectu repræsentatur, velut qui sibi nihil ab hoste timendum putet.

In postica idem Imperator cataphractus & paludatus, aureum vellus gestans, basi, inter varia generis arma seu tropæa collocatæ, insistit, dextra gladium tenens evaginatum, sinistra palmæ ramum. Superius ex nubibus manus prodit, Imperatorem coronans. Eidem basi duo Turci captivi assident, atque anteriori eius parti aquila biceps, gerens pectore parmulam, cuius tessera haud satis distingui potest, impressa est. Additur denique epigraphe: AVT PACEM AVT BELL: VIM DELI: GE. Et in exergo legitur: CVM. PRIVIL. EGIO CÆ. SARCO CHRISTIANVS MAHLER 1604.

Facile intelligitur, nummum hunc Cæsari oblatum fuisse, cum ineunte hoc anno post MEHEMETIS III. mortem Turci de pace agere cœpissent, quæ

M 2 tamen

RUDOLPHUS II. IMP.

tamen tractationes ob iniquas eorundem prætenfiones abruptæ funt. Easdem fufe referens a ISTHUANFFIUS, (a) inter cetera quoque orationem Legati Cæfarei ad Turcos recitat, ex qua fequentia verba huius nummi epigraphen plane illuftrant: *Itaque certiores vos effe volumus, Cæfarem ita effe animatum, ut fi pax inter ipfum & vos mutua noftra opera redintegrari poffit, eam haud invito animo fit acceptaturus: ex adverfo, fi vobis cura belli & inferende iniuria potior, & præfentior fit, quod ex hac, qua modo instituta fit, præfentis actionis fine conftabit, tum vero eius propulfandi, fuæque tuendi rationes ineat, quibus nec ÆQUA FOEDERA ASPERNATUM effe, nec ad arma capienda INVITUM aut IMPARATUM descendiffe palam fit.* Atque hæc eadem nummi, etfi ab aliis oblati, argumentum funt. *M. Imp. ar. pond. femunc.*

XXIII.

Adverfa fere ut numero octavo decimo.

In poftica corona quærnea civica, cum duobus capricornis, globo terraqueo impofita, cernitur, cui infcriptum: OB CIVES SEX (feu SER *vatos*); nam literam X a monetario perperam incifam fuiffe continuo patet.

Ad veterum imitationem nummum hunc effictum fuiffe, indubium eft. Capricornos *Fortune propitiæ* fignum effe, pariter compertum habemus (b). Denique coronam quærneam cernimus, quæ non minus ob ci-

(a) Lib. xxxiii. p. m 493.

(b) Vid. hic fupra p. 60. num. xxviii. & p. 86. num. xii.

(c) Sæpe laudat. p. 414.

ves fingulos, quam plures, atque adeo populum integrum fervatum, dari folebat. Tali enim AUGUSTUM, poft pacem Imperio redditam, olim donatum fuiffe, cum ex nummis eius intelligimus, tum & OISELIUS (c) obfervat, excitatis in eum finem PLINII verbis (d): *Dedit hanc* (de rostrata loquitur) *AUGUSTUS coronam AGRIPPÆ; fed civicam a genere humano accepit ipfe.* & alibi (e): *Ipfum AUGUSTUM cum M. CICERONE filio confulem, Idibus Septembris, Senatus Obsidionali donavit, adeo civica non fatis videbatur.*

Ergo argumentum nummi gratulatorium eft, vixque dubitandum, eundem anno 1606. fignatum, quo xi. Novembris, in fefto S. MARTINI pax in viginti annos cum Turcis fancita fuit. Nulla enim re magis RUDOLPHUS *cives* Reipublicæ Chriftianæ *fervavit*, quam cum tam cruento Turcico bello extincto, pacis felicitatem generi humano reduxit. Eius instrumentum videre eft apud *du MONT* ad hunc annum: idque inter cetera RUDOLPHO honorificum fuit, quod iis pactis mittendorum quot annis munerum onera fublata fuerint (f). *M. Imp. ar. ficil.*

XXIV.

Epigraphe ut num. xii. Imperator armatus, palliatus & coronatus, equo infidens, finiftrorfum vehitur: dextra fceptrum tenens, cui genius feu

VICTO-

(d) Lib. xvi. cap. iv.

(e) Lib. xxii. cap. vi.

(f) Vid. ISTHUANFF, lib. xxiv. exeunte.

Tab. XIII.

c

d

e

f

Tab. XIII. VICTORIA supervolitans lauream iungit, sin. frenum. In recessu schema urbis visitur, alluente eandem fluvio, ac pro pedibus hostis devictus nudus iacet, brachia in altum erigens: quasi qui ab equo conculcante se, cavere conaretur.

Aversa, inscriptione destituta, rursus Imperatorem, omni cum ornatu Imperiali folio infidentem, exhibet. Assistit a dextris PAX, sub figuræ muliebris feminudæ schemate, quæ ex ramo oleæ, quam dextra Cæsari offert, dignoscitur, (veteres enim vestitam exhibere solebant) atque sinistra eidem corollam lauream supra coronam imponit: a sinistris vero MINERVA, ut *Pacis Bellique* Dea, dextra gladium districtum vibrans, sin. palmæ ramum tenens. Superne duo genii, columnis insistentes, aquilam bicipitem, *Imperii Imperatorisque* symbolum, corona Cæsarea exornant. Duæ porro pyramides, proxime erectæ, totidem coronis radiatis, *Hungarica* scilicet & *Bohemica* fastigiatae sunt. Assident hinc inde sex Electores in solito ornatu, & pro pedibus captivus nudus iacet.

Videbatur primum, elegans iuxta ac operosum isthoc numisma ex occasione comitorum signatum; atque ideo huc collocatum fuit: sed illo attentius considerato, ad dignitatem *Imperatoriam*, a RUDOLPHO post fata patris susceptam, spectare intelleximus. Etenim corona *Cæsarea* clausa, quæ reliquis,

Hungarica nempe & *Bohemica*, RUDOLPHUS II. IMP. quas RUDOLPHUS iam ante acquisierat, superadditur: eodem fere modo, ac in FERDINANDI I. nummis, cum abdicante CAROLO V. Imperii regimen adiisset, factum fuisse conspeximus (a). Deinde assidentes Electores velut denuo in eius electionem conspirare, eamque confirmare videntur; tot denique coronæ, in utraque parte expressæ, non nisi singulare quid indicant; quemadmodum palmæ oleæque rami, corollæ laureæ, hostesque prostrati, boni ominis causâ, atque gratulationis ergo additi sunt; quod ultimum quoque in nummis antiquis sequioris ævi non raro occurrit.

Ergo nummus iste ex occasione susceptæ dignitatis Imperatoris cusus est, quemadmodum similes hic supra vidimus. Nam etsi antea conventum esset, ut RUDOLPHUS, MAXIMILIANO ad plures abeunte, non aliis comitiis exspectatis (b), Romanorum Imperator ab omnibus agnosceretur: patre tamen Ratisbonæ (quæ urbs in antica forte depingitur) ubi RUDOLPHUS & ipse adfuerat, inter frequentium Principum manus expirante, velut novo consensu atque summa omnium gratulatione agnitus est. Et erat etiam, unde omnia summa de novo Imperatore sibi pollicerentur Proceres; tantis nimirum ille virtutibus pollebat. De iis fuscæ MATHIÆ apud PFEFFINGERUM (c). *M. Imp. a.*

(a) Hic supra tab. III. num. XXVI.

(b) Vid. ISTHUANFF. lib. XXV. p. 336. seqq.

M 3 NUM-
(c) Ad VITRIAR. lib. I. titul. v. p. 749.

RUDOLPHUS II.
IMP.

NUMMI
ALII OBLATI
ET ICONICI.

XXV.

RVDOLPHVS II. D. *ei G. ratia*
ROM: *anorum* IMP: *erator* AVGV
stus. Caput Imperatoris radia-
tum ad pectus cum lorica &
paludamento, nec non crispo
collari, sinistrorsum. In imo
figlæ visuntur cælatoris, sed in
ipso archetypo male expressæ:
C. PRECAR, id est: *cum privi-*
legio Casareo.

Aversa septem Electorum
scuta sexangularia, in umbone
iuncta, continet. Medium
locum tenet leo *Bohemicus*. Quæ
a dextris stipant scuta, insignia
præbent Electorum Ecclesiasti-
corum, puta *Moguntini*, *Co-*
loniænsis & *Trevirensis*: quæ a
sinistris, tria Electorum secula-
rium, *Palatini*, *Saxonis* &
Brandenburgici.

In margine adscripti sunt
tituli seu nomina singulorum,
eo ordine, quo scuta ipsa in
umbone disposita esse diximus:
REX BO: *hemia* PALA: *tinus* SAXO:
nicus BRAN: *denburgicus* TREVI:
rensis COLO: *nienfis* MOGVN: *tinus*.
In imo C. *um* PRE (pro PRI *vi-*
legio) *Casareo*.

Huius generis nummos oc-
casione comitorum Imperii si-
gnatos fuisse, valde credibile
est (a): sed quoniam notis
chronologicis destituti sunt, dif-
ficile erit certam singulis æram
statuere. Id unum certo con-
stat, a RUDOLPHO comitia septi-
es congregata fuisse, nempe anno
1577. & 82. Francofurti: &

(a) Vid. LÖCHNER. anno 1743. p. 386.

anno 1594. & 98. nec non ^{Tab. XIII.}
1603. & 1608. Ratisbonæ:
ac denique 1600. Spiræ: non
computato conventu, anno
1610. quo MATHIAM fratrem
in ordinem redigeret, Pragæ
instituto (b). Horum itaque
caussa hic & sequentes nummi
percussi sunt, quemadmodum
& duo alii in supplementorum
tabulam, in calce operis repe-
riendam, num. III. & IV. re-
iecti. Prioris pars adversa ea-
dem est cum hoc præsentis; scri-
bitur tamen AVGVSTUS & in imo
figlæ artificis emendate legun-
tur: C. *um* P. *rivilegio* C. *bristia-*
nus M. *abler*. Pars aversa cum
nummo sequenti, num. XXVI.
describendo, concordat.

Alter singularis elegantia &
concinnitatis, in antica caput
RUDOLPHI nudum, sinistrorsum
conversum, repræsentat, ad
pectus cum lorica seu cataphra-
cta, paludamento & collari,
adiecta epigraphe: RVDOLPHVS
II. ROM. *anorum* IMP. *erator* SEM-
P. *er* AVGVSTUS; & in angulo
dextro C. *um* P. *rivilegio* C. *asa-*
reo. Postica easdem parvulas
eodemque ordine exhibet, ut
hoc numero, adscribiturque:
MOG. *untinus* COL. *oniensis* TRE-
virensis PAL. *atinus* SAX. *onicus*
BRA. *ndenburgicus*, videlicet *Ele-*
ctores. Et in margine exteriori:
MANE NOBISCVM DNE QVONI-
AM ADVESPERASCIT: ET IN-
CLINA: *vit* IAM DIES. LVC. 24.

Sex igitur (nam tres alii
statim sequuntur) iam numera-
ri possunt nummi, memoriæ
comitorum, sub RUDOLPHO
habitorum, dicati, ut vix du-
bium

(b) Vid. PEFFINGER. loc. cit.

Tab. XIII. ^a bium supersit, quin septem cusi sint, ac septimus, adhuc alicubi lateat (a). *Prior ex M. Imp. ar. 1. dr. alter ex M. S. B. ar. pond. 1. dr. tertius ex eod. M. ar. inau. pond. semunc.*

XXVI.

Epigraphæ ut num. præcedenti. Effigies autem Imperatoris ut num. v. nisi quod hic aureo vellere spectabilis sit.

Aversa circa aquilam bicipitem coronatam, in medio positam, quæ parmula pectori impressa, hinc fasciam *Austriacam*, inde *Burgundicos* baltheos exhibet: in circuitu posita habet septem rotunda scuta Electorum, quæ eorum insignia, ordine, quo supra, referunt. Excipe quod scutum *Bohemicum* non in medio, sed ad lævam primum locum teneat. Scutis denique hisce in margine nummi interpositæ sunt siglæ, Electorum nomina, ut in præcedenti nummo, adsignificantes. *M. Imp. ar. pond. 3. dr.*

XXVII.

Anterior facies septem orbis exhibet, effigies Electorum, adiectis eorundem titulis, referentes: media imagine Cæsaris, hoc ordine: a dextris *IOA. NES SCHWI. cardus AR. chiepisopus MOGUNTINUS ERNES. tus ARCH. i. episcopus COLON. IENSIS LOTHAR. ius AR. chiepisopus TREVIR. ensis.* Ad sinistrum latus, *FRIDER. i. cus IV. ELE. CTOR PALA. TINUS, CHRIST. IANUS II. ELE. CTOR SAXONICUS, IOACH. IMUS FRI. DERICUS ELE. CTOR BR. ANDENBURGICUS.*

Omnes hi Electores adversa fronte sistuntur, omnesque bar-

(a) Extat hic, ut modo advertimus in re-

bati atque recisis capillis, so-
lusque Cæsar laureatus, reliqui
inoperti comparent. Cæsarem
denique ipsum hæc inscriptio so-
lita circumdat: *RVDOLPH. us II. ROM. ANORUM IMP. ERATOR.* In ambitu vero legitur: *SEPT. em EL. ECTORES SACRI ROM ANI IMP. ERII COLVMN. a C. um PRIVI. legio C. bristianus MALER.*

Posterior facies septem eorundem insignia, totidem rotundis scutis impressa, offert: eodem ordine posita, quo ipsorum in adversa fronte effigies. Primum, eumque medium locum, occupat aquila *Imperialis* biceps coronata, cum leone *Bohemico* in pectore. Sequuntur ad dextrum latus tria Ecclesiasticorum Electorum insignia: rota scilicet *Moguntina*, crucesque *Coloniensis & Trevirensis.* Ad sinistram vero secularium: leo *Palatinus*, corona rutacea, tæniis imposita, *Saxoniae*, ac *Brandenburgica* demum aquila. In margine cuiusvis adscriptum est nomen: *MOGUNTINUS COLONI. ensis TREVIR. ensis PALATINUS SAXON. icus BRAND. enburgicus 1607.*

Æram nummi & occasionem, qua cusus est, quod attingit, videtur & nobis, ut *LOCHNERO* loc. cit. probabile: factum id esse, cum durantibus motibus *Donauverdensibus* comitia Imperii in annum sequentem 1608. Ratisbonam indicerentur. *LOCHN. ad an. 1743. p. 417. XXVIII.*

Adversa huius numismatis effigies quinque priorum Imperato-

rato-
cens apert. *Grossor. Scrin. Suppl. I, tab. X, n. CXVI. p. 115.*

RUDOLPHUS II. IMP. ratorum ex Augustissima Gente Habsburgica assumptorum exhibet, hoc ordine: RVDOLPH. *us* I. ROM. *anorum* IMP. *erator* (quæ duo ultima verba post singulorum nomina tam hic, quam in averfa repetuntur) ALBERTVS I. FRIDERIC. *us* III. ALBERTVS II. FRIDERICVS. IIII. In medio aquila *Imperii* biceps inter notam chronologicam 1594. ostenditur, pectore gerens scutum *Austriaco-Burgundicum*, & in capite coronam Cæsaream.

Postica reliquos quinque Imperatores, ex eadem Augusta Domo oriundos, ante oculos ponit, quorum hæc sunt nomina atque ordo: MAXIMIL. *ianus* I. CAROLVS V. FERDINANDVS. MAXIMILI. *anus* II. RVDOLPH. *us* II. Eiusdem nominis littera capitalis R. corona Cæsarea, quam IUSTITIA & PAX imponere videntur, tecta cernitur. In ambitu epigraphæ utriusque partis hunc in modum iungenda: ROM. *anorum* IMP. *eratores* EX SERENI. *ssima* AVSTRIACA DOMO IN INVICTI. *ssimi* RUDO. (hic averfa incipit) LPHI. II. EIQDEMQUE *ue* DOM. *us* HONOREM NORI. *mbergæ* F. *ecit* V *alentinus* M. *abler*.

Epigraphæ nummi figuræque eiusdem cum argumentum, tum originem satis indicant: videturque oblatum esse, cum RUDOLPHUS anno 1594. comitia Ratisbonæ habuit. *M. S. B. ar. pond. 1. unc. nec non antica in tab. HER. postica in M. Imp. ar. de au. pond. semunc. 1. dr.*

XXIX.

RVDOLPHVS II ROM: *anorum*

IMP: *erator* AVGVSTVS. Siftitur hic Imperator fere ut num. XXVI. provectioris tamen ætatis, cum torque aurei velleris, subque axilla eius dextra siglæ sculptoris incogniti AB leguntur. *M. Imp. ar. sicilie.*

XXX.

Adverfa cum præcedenti fere in omnibus conspirat, dempto modulo.

Averfa autem Imperatorem ut num. antecedenti VIII. sistit, cumque titulum eius denuo repetat, signum est, duas hic adversas partes simul iunctas fuisse. Porro siglæ in hac facie occurrentes sucto more sic legendæ: CVM PRE (pro PRIVILEGIO) CÆSAREO V. ALENTINUS M. ABLER. *M. Imp. ar. pond. 1. unc. 1. dr.*

UNCIALES ET MONETÆ.

XXXI.

RVDOLPHVS. II. D. *ei* G: *ratia* RO: *manorum* IM: *perator* S. *emper* A. *ugustus* GE. *rmania* HV. *ngaria* BO: *hemie* REX. Integra imago Imperatoris in pedes erecti, cataphracti, gladio præcincti & corona clausa redimiti, dextra sceptrum, sinistra globum crucigerum sustentantis. In area a dextris scutum cernitur, aperta corona tectum, leonem *Bohemicum* exhibens: a sinistris vero simile scutum bipartitum, tenuis *Hungaricis*, eiusdemque regni Patriarchali cruce instructum. In imo lili-um, monetarii signum.

In postica continuantur tituli:

ARCHI-